

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання і спорту,
професора Козіної Жаннети Леонідівни
на дисертаційну роботу **Ганаги Ольги Юріївни** за темою
**«Когнітивний ресурс кіберспортсмена як чинник спортивного
вдосконалення»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»
галузі знань «01 Освіта / Педагогіка»

Актуальність обраної теми. Актуальність дисертаційного дослідження Ольги Юріївни Ганаги зумовлюється стрімким зростанням популярності кіберспорту, збільшенням глядацької аудиторії, що робить його цікавим та актуальним для дослідження. Кіберспорт є «молодим» видом спорту, оскільки його було визнано офіційним видом спорту в Україні у вересні 2020 року і, як і будь який з видів спорту, потребує соціального, наукового та психологічного супроводу. Значущість когнітивного ресурсу, що охоплює ключові характеристики когнітивної сфери, обумовлює необхідність його вивчення як одного з основних факторів спортивної ефективності гравців у кіберспорті та обмаль наукових досліджень в цьому напрямку підкреслюють актуальність обраної теми та її значення для подальшого розвитку кіберспорту. Обґрунтування, розробка та впровадження в тренувальний процес тренінгової програми, спрямованої на розвиток і корекцію когнітивного ресурсу кіберспортсменів, є актуальною, своєчасною та представляє теоретичний інтерес та практичну значущість.

Дисертаційна робота має чітку та послідовну побудову у відповідності до поставленої в ній мети та послідовних завдань, спрямованих на її досягнення.

Зв'язок з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290).

Наукова новизна дисертаційної роботи. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в роботі: вперше розроблено, науково обґрунтовано та апробовано тренінгову програму розвитку когнітивного ресурсу кіберспортсменів, що охоплює ключові компоненти уваги, мислення,

пам'яті, сприйняття й уяви та сприяє підвищенню ефективності спортивної діяльності; сформовано й обґрунтовано теоретичну модель когнітивної сфери кіберспортсмена, в якій систематизовано провідні когнітивні характеристики (стратегічне, логічне та аналітичне мислення, концентрація та переключення уваги, оперативна й короткочасна пам'ять, творча уява, зорове й аудіальне сприйняття) як детермінанти досягнення високих результатів; визначено оптимальні рівні розвитку когнітивних характеристик кіберспортсмена, що дає змогу прогнозувати успішність у змагальній діяльності та вибудовувати індивідуалізовані програми підготовки; виявлено особливості когнітивних процесів (увага, мислення, пам'ять, сприйняття, уява) у спортсменів із різною залученістю до комп'ютерних ігор, що дало змогу визначити взаємозв'язок рівня підготовленості в кіберспорті з властивостями когнітивної сфери, а також обґрунтовано позитивний вплив поєднання комп'ютерних ігор із фізичною активністю на когнітивні здібності студентської молоді, що виявляється у підвищенні рівня уваги, оперативного мислення та швидкості ухвалення рішень; виявлено специфічний вплив комп'ютерних ігор на динамічну м'язову витривалість кистей, насамперед домінантної руки гравця, а також визначено прояви та зв'язки психологічних характеристик і психофізіологічних властивостей кіберспортсменів із різними показниками спортивної ефективності. Встановлено, що вищий рівень динамічної м'язової витривалості (ДМВ) субдомінантної руки й менша функціональна асиметрія корелюють із кращими результатами у швидкості переробки інформації; визначено специфіку впливу стилю життя та поєднання ігрової діяльності з фізичною активністю на когнітивну сферу й психофізіологічні характеристики кіберспортсменів; встановлено тенденцію до вищих показників концентрації уваги у гравців, які поєднують комп'ютерні ігри з достатнім рівнем фізичної активності.

Практичне значення результатів дослідження полягає у обґрунтуванні впливу розвитку когнітивної сфери особистості на результативність у спортивній діяльності кіберспортсменів. На основі отриманих результатів розроблені рекомендації для використання у роботі спортивного психолога та тренера, а також для формування навичок самокорекції та самоконтролю

кіберспортсменів. Ці рекомендації спрямовані на удосконалення когнітивного ресурсу гравців, що дозволяє підвищити їхню ефективність у тренувальному процесі та змагальній діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації.

Основні наукові положення, методичні підходи, висновки і рекомендації дисертації Ганаги О. Ю. достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі фундаментальних праць відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Методологічним підґрунтям наукового дослідження стали основні наукові підходи до вивчення когнітивної сфери особистості, суб'єктно-діяльнісний підхід до особистості спортсмена, психоспортографія.

Автором логічно сформульовано структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, які відповідають темі дисертації.

Разом із висновками і практичними рекомендаціями всі компоненти дослідження складають логічно побудовану і композиційно завершену структуру наукової роботи. Комплексне застосування методів (теоретичний аналіз науково-методичної літератури, контент-аналіз, психодіагностичні методики, опитування, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), методи математичної статистики) є адекватним і відповідним проблематиці дослідження.

Матеріали роботи викладено на 311 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою. Дисертаційна робота складається із анотацій, вступу, 6 розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 13 додатків. Дисертація ілюстрована 5 рисунками та 54 таблицями. Список використаних літературних джерел містить 206 найменування, серед яких – 68 англomовні.

У вступі автором обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано структурні компоненти дослідження (предмет, об'єкт, мету, завдання дослідження, наукову новизну, використані методи, дана характеристика та практична значущість дослідження), охарактеризовано особистий внесок здобувача, відображено апробацію матеріалів дисертації на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Перший розділ присвячено аналізу наукових підходів до вивчення когнітивної сфери особистості. Здійснено аналіз впливу пізнавальної сфери особистості спортсмена на успішність змагальної діяльності. Проаналізовано вимоги змагальної діяльності до особистісних якостей, психофізіологічних властивостей та когнітивної сфери кіберспортсмена як суб'єкта діяльності.

Методологічно важливим є підкреслення того, що особистість кіберспортсмена розглядається з позиції суб'єкта діяльності, психічні властивості якого проявляються та формуються у діяльності.

Другий розділ дисертації присвячено докладному викладенню методів та процедури проведеного емпіричного дослідження. Дисертанткою представлені використані в ході проведення досліджень методи, обґрунтована доцільність їх використання, описана організація досліджень та надана характеристика контингенту випробуваних.

У **третьому розділі** роботи викладено результати досліджень, спрямованих на вивчення когнітивної сфери кіберспортсменів та спортсменів із різною залученістю до комп'ютерних ігор. Аналіз специфіки кіберспорту дозволило автору скласти професіограму виду спорту та теоретичну модель когнітивної сфери кіберспортсмена.

На основі розробленого опитувальники «Опис особистих якостей та стану здоров'я у кіберспортсменів» автор отримав досить цікаві та показові результати стосовно особливостей стилю життя та рухової активності гравців у кіберспорті. Автор цілком справедливо акцентує увагу на проблемі недостатньої рухової активності та необхідності поєднання та чергування інтелектуального та фізичного навантаження для підтримки когнітивної працездатності кіберспортсменів. Результатами проведеного автором дослідження за тестом «Кільця Ландольта» показали тенденцію до кращих показників концентрації уваги у спортсменів, які поєднують комп'ютерні ігри з достатньою руховою активністю. Ці результати можуть бути важливими при розробці програм та заходів для підтримки та організації спеціальної фізичної активності для кіберспортсменів. Результати цих досліджень мають теоретичне та практичне значення для спортивної підготовки у кіберспорті, адже своїми дослідженнями автор акцентує увагу на проблемі фізичної підготовки кіберспортсменів, що може стати окремим напрямком наукових досліджень.

Четвертий розділ роботи містить аналіз результатів досліджень, спрямованих на визначення когнітивних функцій та психофізіологічних властивостей гравців у кіберспорті з різною спортивною ефективністю. За ознаку спортивної ефективності дослідниця обрала такий показник як наявність ігрового рейтингу у кіберспортсмена за аналогією наявності спортивної кваліфікації у спортсменів інших видів спорту. Зокрема, в якості когнітивних характеристик розглянуто особливості вияву у досліджуваних концентрації уваги, швидкості переробки інформації, типи сприйняття, довгострокової та оперативної пам'яті, творчої уяви та інших показників. В якості психофізіологічних властивостей – показники точності сенсомоторного

реагування на рухомий об'єкт, динамічної м'язової витривалості (тепінг-тест). Показовим та цікавим є отриманий результат про те, що кіберспортсмени з рейтингом демонструють більшу точність та ефективність використання субдомінантної руки у реакції на рухомий об'єкт порівняно з кіберспортсменами без рейтингу.

Найбільш цікаві з психологічної точки зору результати було отримано у контексті знаходження певних зв'язків прояву когнітивних якостей із особистісними характеристиками тривожності, самооцінки, емоційної стійкості за методикою «Багатофакторний особистісний опитувальник Кеттела». Ці результати мають практичну значущість для психологічного супроводу спортсменів.

Представлена у останньому параграфі розділу психограма когнітивних характеристик гравця у кіберспорті дає відповідь на питання про методичні підходи до розвитку когнітивного ресурсу кіберспортсмена. У кіберспорті, де рейтинг є важливим показником успіху, порівняння психограм більш ефективних гравців з менш ефективними дозволяє визначити психологічні ресурси кожного спортсмена та індивідуалізувати психологічну підготовку.

У **п'ятому розділі** автором викладено розроблену програму тренінгу для розвитку когнітивної сфери кіберспортсменів та доводиться його ефективність. Тренінгова програма обґрунтована та розроблена на основі проведеного контент-аналізу специфіки кіберспорту, що дозволило визначити ключові когнітивні функції, необхідні для діяльності кіберспортсменів та представити у вигляді теоретичної моделі. Ці характеристики стали основою для відбору завдань у тренінгу. Вправи були розроблені таким чином, щоб цілеспрямовано впливати на розвиток когнітивного ресурсу кіберспортсменів. Порівняння показників до та після проходження тренінгової програми демонструє значні покращення в багатьох характеристиках когнітивних здібностей кіберспортсменів, що вказує на ефективність розробленої програми.

Останній – **шостий розділ** присвячено достатньо ретельному підсумковому аналізу і узагальненню результатів дисертаційного дослідження.

Достовірність результатів досліджень та їх новизна.

До найбільш вагомих результатів роботи, які мають необхідні ознаки наукової новизни та обґрунтованості, на наш погляд, слід віднести: розробку тренінгової програми розвитку когнітивного ресурсу кіберспортсменів; визначення оптимальних рівнів (психограми) когнітивних характеристик кіберспортсмена; розробка оціночних критеріїв функціонального стану центральної та нервово-м'язової системи (у межах тестування реакції на рухомий об'єкт та теппінг-тесту); встановлення специфіки впливу стилю життя

та поєднання ігрової діяльності з фізичною активністю на когнітивну сферу й психофізіологічні характеристики кіберспортсменів; обґрунтування теоретичної моделі когнітивної сфери кіберспортсмена. Також слід відзначити *впровадження результатів* дисертації, у освітній процес та у практику діяльності федерації кіберспорту України.

Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях і їх відповідність вимогам Міністерства освіти і науки України.

Результати дисертаційного дослідження мають достатню апробацію на трьох міжнародних конференціях, міжнародному конгресі та всеукраїнських конференціях. Рівень наукових публікацій здобувача також можна оцінити як достатньо високий, оскільки наукові результати дисертації висвітлені в 20 наукових публікаціях: серед яких 4 статті опубліковано у фахових виданнях України, 2–в іноземному періодичному науковому виданні, яке проіндексоване у базі даних Scopus; 13 публікацій апробаційного характеру, 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Отже, слід відзначити високий науковий рівень дисертаційної роботи.

Поставлені в роботі наукові завдання є повністю виконаними.

Разом з тим, до дисертаційної роботи можна висловити певні зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У підрозділі 3.2. автор аналізує особливості стилю життя та рухової активності спортсменів із різною залученістю до комп'ютерних ігор і вказує (стор.95), що в групі спортсменів, які грають у комп'ютерні ігри відсоток кваліфікованих спортсменів менша (16,1 %) ніж в групі спортсменів, які не грають у комп'ютерні ігри (41,4%). Було б доцільно автору не тільки констатувати такі результати, а й пояснити та інтерпретувати їх.

2. Цікавими є дослідження стосовно визначення найбільш популярних жанрів комп'ютерних ігор якими захоплюються кіберспортсмени та спортсмени, результати яких наочно представлені в рисунках 3.2 та 3.3. Однак, потребує додаткового пояснення автора, представники яких ігрових жанрів брали участь у дослідженнях.

3. Виникає питання про коректність формування для дослідження групи спортсменів, які є представниками різних дисциплін і, вірогідно, можуть відрізнятися за психологічними та психофізіологічними характеристиками.

4. На рисунку 4.5.1 представлена психограма когнітивних характеристик кіберспортсмена, який має особистий рейтинг в Україні, Європі та командний світовий рейтинг. Ці когнітивні показники автор приймає за модельні характеристики. Потребує додаткового пояснення для якої

кіберспортивної дисципліни ці показники прийнято за модельні, а також прокоментувати показник об'єму пам'яті – нижче середнього.

Висновок:

Дисертаційна робота Ганаги О. Ю. за темою «Когнітивний ресурс кіберспортсмена як чинник спортивного вдосконалення» дає підстави для висновку про те, що ця робота є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для психології та педагогіки спорту вищих досягнень, вирішуючи актуальне науково-практичне завдання. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; зі змінами від 21.03.2022 р.), а її авторка Ганага Ольга Юріївна заслуговує здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань «01 Освіта / Педагогіка».

Офіційний опонент,

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри олімпійського і
професійного спорту, спортивних ігор та туризму
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Жаннета КОЗІНА

